

1935

1935. január 8.

Matkovics Dobrica dunai bánt, aki esztendőkön keresztül a szerb diktatúra egyik leghűségesebb kiszolgálója volt, és egyáltalán nem titkolta magyarellenességét, Vászovics Miloško számvevőszéki elnök váltotta fel.

Csuka 1995, 432.

1935. február 5.

A dunai báni tanácsban elhangzott az első magyar követelés. Dr. Keceli-Mészáros Ferenc a magyar kisebbség kulturális kívánságait ismertette, s kérte, hogy a Dunai bánság orvosolja a sérelmeket.

Csuka 1995, 432.

1935. február 6.

Jevtics miniszterelnök május 5-ére kiírta az új választásokat. Az ellenzék Macsek és Davidovics vezetésével országos listát állított fel, miután a diktatúra által teremtett választási rendszer szerint csak az a párt vehetett részt a választáson, amelynek az ország minden járásában volt jelöltje.

Csuka 1995, 432.

A választások előestéjén Vászovics Manojlo dunai bán fogadta dr. Sántha Györgyöt, dr. Strelitzky Dénest és dr. Deák Leót. A fogadás előtt a régi Magyar Párt vezető emberei értekezletet tartottak Újvidéken, és megállapították, hogy a magyarság csak akkor hajlandó a kormány támogatására, ha megfelelő garanciákat kap a magyar követelések teljesítésére. A bán azonban csak egy mandátumot kínált, amit nem fogadtak el, és így továbbra is passzivitásban maradtak. A felajánlott egy mandátumra akadt jelentkező, dr. Szántó Gábor személyében, aki minden feltétel nélkül vállalta továbbra is azt a szerepet, amit a diktatórikus kormány már kiosztott rá. Mindössze annyi történt, hogy Szántó Gábor a zentai kerületből átment a topolyai kerületbe, és a topolyai magyaroknak kellett őt megválasztaniuk. [...] A németek közül dr. Kasper Mihályt,

dr. Krafft Istvánt, dr. Moser Jánost és dr. Neumer Vilmost jelölték. Szabadkán a kormány jelöltjei dr. Ivkovics-Ivándékcics Imre, Vukov Josko és Matkovics Béla voltak. Makszimovics Bozso volt belügyminiszter és Lyotics Dimitrij fasiszta listát állított fel. Ezt elfogadták, de Topalovics Zsivkónak szocialista és Hogyera Szvetislávnak nemzeti szocialista listáját elutasították. A Topolyai járásban a Lyotics-lista magyar jelöltje dr. Szőlősi József volt.

Csuka 1995, 433.

Ezen a választáson szerepelt először dr. Nagy Iván pártja. Dr. Nagy Iván Újvidéken és Óbecsén jelöltette magát, azonban a terror valósággal lehengerelte. Az óbecsei járásban rendkívül népszerű volt, és minden esélye meglett volna a győzelemre, azonban röviddel a választás előtt őt és pártjának vezető embereit letartóztatták, és néhányat a kommunizmus vádjával fogva is tartottak. Ebben a küzdelemben indult meg Nagy Iván pártjának harcos hetilapja, *A Nép*, amelynek szerkesztője Radicsevich Sándor volt. *A Nép* a régi *Hírlap* útján haladt tovább, és állandó üldözésnek volt kitéve, ezért Újvidékről, ahol először megjelent, előbb Péterváradra, majd Eszékre, végül Zágrábba menekült.

Csuka 1995, 433.

A Nagy Iván-féle jobboldali frakció – amelynek akkori főfészeke Zágráb és Újvidék volt, de a „faltörő kos” szerepét csupán a horvát fővárosban tanuló magyar egyetemisták egy része és az újvidéki klerikálisok csoportja alkotta – hangozkodásában nagyobb volt, de létszámban jóval kisebb, mint a haladó szelleműek tömege. (*Lévay Endre az ifjú hidasokra utal.*) [...] A fővárosban tanuló magyar egyetemisták egyesülete, a Bolyai Farkas, mint egy erősen szervezett közösség állt a *Híd* mellé. A lapot saját lapjuknak tekintették, a mozgalomba pedig azért kapcsolódtak bele, mert programja az ő törekvéseiket is kifejezte.

Lévay 1980, 233., 236.

1935. február 25.

A választási előkészületek keretében a volt Országos Magyar Párt 33 egykori meghatározó embere – köztük Várady Imre, Strelitzky Dénes és Deák Leó – megbeszélést tartott Újvidéken. Eredeti szándékuk szerint itt jelentették be Bogoljub Jevtić és a Jugoszláv Radikális Közösség kormánypárti listájához történő csatlakozásukat. A megbeszélést követően a következő határozatot fogadták el: 1. A jugoszláviai magyarok, társadalmi helyzetüktől függetlenül egységesek, és közösen ugyanazokért a politikai, gazdasági és kulturális célokért küzdenek. 2. A közös politikai, gazdasági és kulturális célok megvalósításának lehetőségét a fennálló hatalommal való együttműködésben látják. 3. A további sikeres együttműködés érdekében a tanácskozási megbízta Várady Imrét, Strelitzky Dénest és Deák Leót, hogy a miniszterelnököt tájékoztassák a jugoszláviai magyarok együttműködési szándékáról.

Mészáros 1989, 113–114.

Az egykori Magyar Párt vezetői feladva az 1929-es királyi diktatúra bevezetése óta vállalt passzivitásukat, Újvidéken megtartott ülésükön született döntésüket követően késznek bizonyultak a jugoszláv kormánnyal való együttműködésre. Belgrád azonban elzárkózott a tárgyalások elől.

Hornják 2009, 29.

1935. május 4.

A *Napló*ban megjelent tudósítás arról számolt be, hogy hivatalosan is bejelentették, megengedik a Népkör és a becskerekai Közművelődési Egyesület működését, és visszaadják a betiltott magyar egyesületek elkobzott vagyonát. Az ígéretek részben teljesültek, a Népkör megnyílt, de csak azért, hogy röviddel azután ismét bezárják.

Csuka 1995, 433.

1935. május 5.

Jugoszláviában megtartották a parlamenti választásokat. A 3 908 313 választásra jogosult személy közül 2 880 964 (73,72%) szavazó adta le a voksát, 1 027 349 választó nem jelent meg az urnáknál. A hatalmon lévő kormány listájára 1 746 982-en (60,64%) szavaztak, az ellenzék listájára pedig – melyet Vladimir Maček vezetett – 1 076 345-en (37,36%). Ezzel a 370 parlamenti mandátumból a Bogoljub Jevtić vezette Jugoszláv Radikális Közösség 303, míg a Vladimir Maček vezette ellenzék mindössze 67 mandátumot szerzett. Vajdaságban a magyarok elsőprő többsége ugyancsak a Jugoszláv Radikális Közösség listájára szavazott.

Mészáros 1989, 119.

A választáson Jevtics miniszterelnök 1 600 000, Macsek listája 900 000, Makszimovics és Lyotics listája 30–30 000 szavazatot kapott. [...] A magyaroknak egy mandátum jutott, a Szántó Gábor-féle. A németek három képviselőt kaptak. Kasper Mihály, dr. Krafft István és dr. Moser János személyében, és még a bánáti románoknak is jutott egy mandátum, bár számuk legfeljebb 40 000 embert tett ki. [...] A magyarság igen erőteljesen vett részt a választásban az Óbecsei járásban, ahol Nagy Iván volt az egyesült ellenzéki lista jelöltje. A kormánypárt három jelöltje 7737 szavazatot, dr. Nagy Iván 3875 szavazatot kapott, de a választási rendszer következtében a mandátum Katyanszki Sztévónak jutott, akire mindössze 2943 szavazat esett, de hozzáadták a másik két, kisebbségben maradt kormánypárti jelölt szavazatait is.

Csuka 1995, 433–434.

A választásokon Szántó Gábor ismét a Bogoljub Jevtić kormányfő vezette listán kapott helyet a bécstopolyai járásban, mint a lista egyetlen magyar képviselője. A jugoszláv kormány, hogy bizonyítsa, választási ígéretei nem üres szavak, közvetlenül a választások előtt Szántó közben-

járására elvi hozzájárulását adta a szabadkai Népkör és a Becskereki Magyar Kultúregyesület újbóli működésének engedélyezéséhez. Topolyán pedig visszaadták a korábban betiltott városi olvasókör elkobzott könyvtárát.

Hornyák 2009, 29–30.

A választások után megalakuló új jugoszláv kormány Milan Stojadinović vezetésével a ténylegesen létező pártokból létrehozta a Jugoszláv Radikális Közösség elnevezésű új pártszerveződést, amelynek alapításában a kisebbségek egyes tagjai is részt vettek. A délvidéki magyarság részéről Szántó Gábor kapott és vállalt benne szerepet. Ez a rövid időszak – 1935 nyara és 1936 tavasza – volt Szántó politikai karrierjének csúcса.

Hornyák 2009, 30.

1935. május 26.

A Népszövetség megállapította, hogy Jugoszlávia a marseille-i gyilkosság ügyében teljes elégtételt kapott, és ezzel az ügyet levették a napirendről.

Csuka 1995, 434.

1935. június 24.

A választásokat követően Belgrádban megalakult Milan Stojadinović kormánya. Az új kormány intézkedései nyomán érezhető enyhülés volt tapasztalható a magyar–jugoszláv kapcsolatok terén. Az elkövetkező napokban 1600 állampolgársági kérdést tisztáztak a belgrádi hatóságok. Az új jugoszláv kormány számára azonban az igazi kihívást a hitleri Németország erősödése jelentette.

Mészáros 1989, 122–123.

1935. június 27.

A Jugoszláv Királysági Református Keresztyén Egyház megünnepelte Keck Zsigmond cservenkai lelkipásztor 50 évi szolgálatának évfordulóját. Az ünnepeltet elsőként Weimann Péter verbázi lelkész, esperes köszöntötte. Ágoston Sándor bácsfeketehegyi lelkipásztor, az országos

egyház püspöke az Árvaház nevében üdvözölte a jubilánst és bejelentette, hogy Keck Zsigmond 50 éves lelkipásztori szolgálatának emlékére a református egyház kiadja a heidelbergi kátét horvát nyelven, melyre eddig még nem volt lefordítva, és a tordinci reformátusok – az egyetlen horvát ajkú gyülekezet – minden egyes családja ajándékba megkapja. A bácsfeketehegyi árvaház pedig, melynek alapját Keck Zsigmond ezelőtt 47 évvel vetette meg, egy szeretetházat hoz létre Šidski Banovcin. Ugyanakkor magyar és német nyelven is megjelentetik dr. Kohlbrügge *Nagy-péntek* című elbeszélését, melyet hollandból maga Keck Zsigmond fordított.

Árvaházi Naptár 1936, 35–37.

1935. június

Kende Ferenc visszaemlékezése szerint a belgrádi magyar nagykövetség beszüntette az újvidéki *Reggeli Újság* megjelenésének támogatását, és Alth Waldemar követ felszólította Andrée Dezsőt, hogy „adják el a lapot a nyomdászoknak, ha akarják, vagy dobják ki az utcára”. Kende a Literária felszámolását követően megkereste Andrée Dezsőt, és felajánlotta, hogy átveszi a lap szerkesztését.

1935. július 1.

A *Kalangya* szerkesztősége körlevelében több mint száz vajdasági magyar értelmiségit, közéleti személyiséget kért fel, hogy nevezze meg a legégetőbb társadalmi problémákat és a legfontosabb kisebbségi teendőket. A *Kalangya* 1935. évi 6. számát azonban a cenzúra betiltotta.

1935. július 6.

Milan Stojadinović jugoszláv miniszterelnök Belgrádban fogadta Szántó Gábort, aki a megbeszélés során a magyarok oktatási és kulturális gondjairól beszélt. Külön kiemelte a magyar tanítóképzés megoldatlanságát.

Mészáros 1989, 123.

1935. július

Szabadkára került református lelkésznek Keck Zsigmond. Külföldön végzett teológiai tanulmányai a Nyugaton tanult elődök életútjához hasonlóan mély nyomot hagytak benne. Hamarosan maga köré gyűjtötte a KIE fiataljait, de már olyan összetételben, hogy soraiban nemcsak reformátusok, hanem más vallásúak is s nem csupán magyarok, hanem szerbek is helyet foglaltak.

Lévay 1980, 246.

1935. szeptember 23.

Megalakulása után tizenhárom évvel újra Zentán üléseztek az egykori Országos Magyar Párt vezető emberei. Várady Imre bevezető beszédében a passzív politikai magatartás idejétmúlt jellegéről szólt, és a jugoszláviai magyarság gondjainak megoldását Milan Stojadinović kormányától várta. Várady Imre, Strelitzky Dénes és Deák Leó megnyilatkozásából kitűnt, a megjelentek az Országos Magyar Párt programját szerették volna folytatni.

Mészáros 1989, 127–128.

1935. december 8.

Újvidéken megjelent az Egyesült Ellenzék Nagy Iván szerkesztette magyar nyelvű *A Nép* című hetilapjának első száma.

Mészáros 1989, 138.

Az Újvidéken megjelenő *A Nép* független magyar politikai hetilapként hirdette magát. Vasárnap, általában 4, alkalmanként 6–8 oldalon jelent meg. Kiadója a tulajdonos, dr. Nagy Iván, felelős szerkesztője Létmányi István volt, és Péterváradon Jelašić Pavle nyomdájában nyomtatták. Az 1. szám 1. oldalán közölt Célunk című programhirdető beköszöntő írás szerint „A magyar népnek, Jugoszlávia magyar népének írunk, és politikáról írunk, politikai élet terén nevelő és tanító munkát akarunk kifejtetni, azt akarjuk, hogy a jövőben senki se vethesse a ma-

gyar nép szemére, hogy politikailag éretlen, hogy nem ért hozzá. Nem akarjuk, hogy a jövőben is úgy bánjanak vele. [...] A politika az egyének viszonya a köz- és államügyekhez, állásfoglalás a közélet és az állami élet minden megnyilvánulásával szemben. Az pedig, hogy ezek a köz- és állami ügyek hogyan alakulnak, senki számára, senki számára nem lehet közömbös, mert abból ritkán származik valami jó, ha rólunk nélkülünk döntenek. [...] A jugoszláviai magyarságnak úgy is, mint egyénnek, úgy is mint kisebbségnek tisztázni kell a viszonyát az állammal, és annak politikai berendezkedésével szemben, s ha egyszer tisztázta, meg kell találnia az utat-módot, amely az egyén, s a jugoszláviai össz-magyarság, és az egész ország javát szolgálja és biztosítja. Minden lépésünk természetesen az alkotmány és a törvények tiszteletéből, megbecsüléséből fakad. [...] Azt akarjuk, hogy a nemzetközi szerződéseket, az alkotmány minden pontját és a törvényeket államunk minden polgárával szemben egyenlő mértékben érvényesítsék.” Minden bizonnyal Nagy Iván írta az 1936. március 21-én közölt Az Egyesület Ellenzék politikája: küzdelem az igazságért című írást is. [*Csuka János könyvében tévesen 1936. december 8-át jelölte meg A Nép első száma megjelenése időpontjaként. – M. F.*]

Dr. Nagy Iván megindította *A Nép* című hetilapot, amelynek szerkesztője Radicevich Sándor volt. Nagy Iván ekkor már a magyar kisebbségi életben vezető szerepet játszott. Pályafutása a zágrábi egyetem ifúsági harcaiban kezdődött, és az egyetemi harcok emléke és Zágráb levegőjének hatása egész politikai pályafutását meghatározta. Már a zágrábi egyetemen a népi mozgalom előharcosaként lépett fel. [...] A Magyar Pártnak mindvégig az egyik gyenge pontja az volt, hogy a falusi tömegekre nem tudott kellő hatást gyakorolni, és így dr. Nagy Iván, aki rögtön a faluval, a falu népének a legszegényebbjével kezdte meg a politikai szervezkedést, különös rokonszenvre talált már az első lépéseknél. [...] Dr. Nagy Iván a kisebbségi mozgalmat egybe-

kapcsolta a társadalmi mozgalommal, és sokszor igen élesen szembehelezkedett a falunak nemcsak a szerb hatalmasaival, hanem azzal a magyar birtokos réteggel is, amely valóban csak ritkán ismerte fel a kisebbségi sorsközösség parancsait, és a szegény magyarral szemben nem tanúsított elegendő megértést. [...] *A Nép* első számának vezércikke már hangsúlyozta, hogy a lapnak a magyar politikai munka az elsőrendű feladata. A második szám közölte, hogy dr. Nagy Iván az óbecsei járás volt ellenzéki képviselőjelöltje, Nagy Mátyás óbecsei kisgazda, Barna András és Gubica Béla moholi kisgazdák felkeresték Macsek Vlatkót.

Csuka 1995, 495.

A Nép volt az a lap, amely a Délvidéken megkezdte a valódi falukutatást. [...] Nagy Iván és magyar társai, dr. Pummer Sándor, Bagi Péter, Augsburgi Imre, Horváth Lukács együtt dolgoztak Boskovics Dusánnal, Kovácsol Milánnal, Purkovic Sztevánnal, Eremics Tosóval, Vukovic Gyido Józseffel, Konyovics Sztevánnal, Gligorijevics Emíliaival és Vukovic Grgával. [...] A lap érdeme volt, hogy a magyar népi kultúra ápolását céltudatosan felkarolta.

Csuka 1995, 498–499.

1935

Az 1934–35-ös tanévben összesen 368 magyar egyetemi hallgató tanult: Zágrábban 200, Belgrádban 94, Szabadkán 74.

Gubás 2009, 22.

A Vatikánnal megkötött konkordátum a Vajdaságban többségében magyar katolikusok jogi helyzetét lett volna hivatott szabályozni. A Szentzséka konkordátumban nem ismerte el a püspöki székek betöltésénél az állam javaslati, illetve beleszólási jogát, az előzetesen közölt püspökjelöltekkel szemben harminc napon belül csak politikai kifogással élhetett a kormány. A konkordátum biztosította a püspököknek a

Szentzsékkal és a papsággal ellenőrzés nélküli érintkezését, és kimondta: az állam tartozik a papságot tevékenységében támogatni, védelmezni és tiszteletben tartani. A papságot fölmentették a kötelező katonai szolgálat alól. Elismerte viszont a kárpótlás fizetése mellett az agrárreform már megtörtént intézkedéseit, ezzel szemben viszont az állam biztosította a katolikus egyház birtoklási jogát, vallásalapú vagyonát megvédte a további kisajátítástól, újabb agrárreform esetén pedig előzetes megegyezést írt elő. Biztosították a katolikusok számarányának megfelelő államségélyt is, amelyet állami ellenőrzés mellett az egyház kezelhetett. A konkordátum elismerte az egyházi házasságot, s ezzel megszüntette a korábban kötelező polgári házasságot a korábban Magyarországhoz tartozó területeken. Biztosította a Katolikus Akció működését, s a papokat csak aktív lelképásztorkodásuk idején zárta ki a politikai életben való részvételtől, de csak attól kezdve, hogy a többi felekezet papságát is törvényileg eltiltották már attól. A konkordátum azt is kimondta, hogy az egyház szabadon létesíthet új szerzetesházakat, szemináriumokat és délszláv tannyelvű középiskolákat, s hogy a katolikus tanulók nem kényszeríthetők más vallású istentiszteletre való részvételre, s a tankönyvekből minden eltávolítandó, ami ellenkezik a katolicizmussal. A konkordátum elvárta, hogy a kisebbségi plébániák lelkészei ismerjék az állam nyelvét, a kisebbségi nyelveknek az istentiszteleteken, a vallásoktatásban és az egyházi életben való használatát illetően pedig szabálynak tekintette, hogy nem lehet kedvezőtlenebb annál, mint amilyen a délszláv kisebbségek nyelvének használata azokban az országokban, amelyekben a szóban forgó kisebbségek többséget alkotnak. Biztosította a konkordátum a katolikusok vallási érzelmeinek tiszteletben tartását az államosított tornaegyletekben, a sokolokban, amelyekben lehetővé kellett volna tenni a katolikus lelkészek működését is. Magyar szempontból a konkordátum legfontosabb rendelkezése a bácskai és a

bánsági apostoli kormányzóságoknak püspökségekké történő átalakítása volt. Végül az állam tartozott minden, a konkordátummal ellenkező törvényt és jogszabályt érvényteleníteni.

Salacz 1975, 109–110.

Jugoszláviában sok a panaszkodás az egyházaknak a hitoktatással kapcsolatban. A vallási tankönyveket az állam hagyja jóvá, s a hitoktatókat is az állam nevezi ki. A délszláv államban a katolicizmus ellen dúlt legfőképpen a harc. Ezt bizonyítják az állami költségvetés vallásügyi tételei, melyek az ország lakosságának 39,4%-át kitevő katolikusok részére 1922–23-ban 11,2%-ot, 1924–25-ben 25,4%-ot, 1926–27-ben pedig 23,5%-ot jutattak. A protestánsok, akik a lakosság 1,8%-át tették ki, 1922–23-ban 0,2%-ot, 1924–25-ben 0,4%-ot, 1926–27-ben 0,5%-ot kaptak. A zsidók 0,5%-os arány mellett 1922–23-ban semmit, 1924–25-ben 0,16%-ot, 1926–27-ben pedig

0,76%-ot kaptak. Ezzel szemben az ortodox egyház, melynek tagjai a lakosság 46,6%-át tették ki, 1922–23-ban 67,1%-ot, 1924–25-ben 45,0%-ot, 1926/27-ben pedig 48,0%-ot kaptak. Sajátos, hogy a muzulmánok 11,1%-os számarányuk mellett 1922–23-ban 17,2%-ot, 1924–25-ben 14,3%-ot, 1926–27-ben pedig 14,5%-ot kaptak.

Olay Ferenc 1930, 75.

1935

Doroszlón a Gazdakör Csernicsek Ferenc elnök kezdeményezésére megszervezte a Gyöngyösbokrétát, a régi magyar népviselet, a magyar táncok és népdalok ünnepi bemutatóját. Hagyományos táncaik közül ismét felelevenítették a körmagyart, a tulipáncsárdást, a lippentyűst és a bokázóst. A rendezvény nyomán az elkövetkező években a Gyöngyösbokréta mozgalommá fejlődött.

Bokréta 1940, 77.

